

Ur Allmän introduktion
till det romerska missalet

(Institutio generalis Missalis Romani)

Innehåll

Mässans struktur och beståndsdelar	3
Mässans enskilda delar	8
Uppgifter och tjänster i mässan	21
Kyrkans inredning och prydnad för firandet av eukaristin	25
Valet av mässa och delar av mässa	27

Utdraget omfattar de ur musikalisk synpunkt mest relevanta delarna av *Allmän introduktion till det romerska missalet*.

Provöversättning ur "Institutio generalis Missalis Romani" i *Missale Romanum. Editio typica tertia* (2002). En slutgiltig översättning kommer att publiceras i det nya missalet för Stockholms katolska stift.

KLN 2007-06-11

Mässans struktur och beståndsdelar

Mässans struktur

27. I mässan eller Herrens måltid samlas Guds folk under ledning av prästen såsom Kristi representant för att fira Herrens åminnelse eller det eukaristiska offret. För denna den heliga kyrkans sammankomst gäller i särskild grad Kristi löfte: "Där två eller tre är samlade i mitt namn är jag mitt ibland dem." (Matt 18:20) Vid firandet av mässan, där korsoffret ständigt aktualiseras, är Kristus reellt närvarande – i församlingen som samlats i hans namn, i prästens person, i sitt ord, och framför allt, verkligt och varaktigt, under de eukaristiska elementens gestalter.

28. Mässan kan sägas bestå av två delar: ordets liturgi och eukaristins liturgi. De båda är dock så nära förbundna med varandra att de tillsammans utgör en enda gudstjänsthandling. I mässan bereds såväl Guds ords som Kristi kropps bord, det bord där människan får både undervisning och vederkvickelse. Vissa handlingar inleder och avslutar mässan.

Mässans olika element

Läsning och utläggning av Guds ord

29. När de heliga skrifterna läses i kyrkan är det Gud själv som talar till sitt folk och Kristus själv, närvarande i sitt ord, som förkunnar evangeliet.

Därför är bibelläsningarna ett av liturgiins viktigaste element, och de skall åhöras av alla med vördnad. Men även om det gudomliga ordet i läsningarna ur den heliga Skrift riktar sig till och kan förstås av alla människor i alla tider, så förökas dess verkningskraft genom en levande utläggning av det, dvs. genom predikan, som är ett led i själva det liturgiska skeendet.

Böner och andra partier som prästen har att utföra

30. Av det som prästen har att utföra intar den eukaristiska bönen den främsta platsen, eftersom den är hela mässans höjdpunkt. Därefter kommer orationerna, dvs. kollektbönen, bönen över offergåvorna och bönen efter kommu-

nionen. Dessa böner riktar prästen – som leder församlingens gudstjänst såsom den som handlar ”i Kristi person” – till Gud i hela det heliga folkets och alla närvarandes namn. De kallas därför med rätta ”presidentiella böner”.

31. Som församlingens ledare har prästen också att uttala vissa uppmaningar och vissa inlednings- och avslutningsformler som ritualen föreskriver. Dessa uppmaningar är till sin natur inte sådana att de behöver formuleras exakt som i missalet. Det kan vara lämpligt, åtminstone i vissa fall, att anpassa dem efter församlingens särskilda förutsättningar. Prästen har även att förkunna Guds ord och att ge slutvälsignelsen. Han kan dessutom i korta ordalag introducera de troende i dagens mässa vid dess början, i ordets liturgi före läsningarna och i den eukaristiska bönen före prefationen; han kan slutligen med några ord avrunda hela gudstjänsten innan han uttalar avskedshälsningen.

32. De ”presidentiella” delarnas natur kräver att de uttalas högt och tydligt och att alla åhör dem uppmärksam. Följaktligen får det medan prästen uttalar dem inte förekomma andra böner eller sånger, och orgel och andra instrument skall vara tysta.

33. Prästen ber emellertid inte endast i församlingens namn, som dess ledare; han ber ibland också i sitt eget namn att han skall kunna utöva sitt ämbete uppmärksam och med fromhet. Dessa böner läses tyst.

Andra texter i mässan

34. Eftersom mässan har gemenskapskaraktär är dialogerna mellan celebranten och församlingen liksom acklamationerna av stor vikt. De är inte bara yttre tecken på att man firar mässan gemensamt, utan de åstadkommer och fördjupar enheten mellan präst och församling.

35. Acklamationerna och svaren på prästens hälsningar och böner utgör det minimum av aktivt deltagande som de troende oberoende av mässans form har att fullgöra, så att gudstjänstens karaktär av gemensamt handlande kommer till tydligt uttryck och främjas.

36. Andra partier som mycket tydligt kan uttrycka och främja de troendes aktiva deltagande, och skall utföras av församlingen som helhet, är i synnerhet syndabekännelsen, trosbekännelsen, kyrkans allmänna förbön och Herrens bön.

37. Av andra partier

a) utgör vissa en självständig rit eller akt, som hymnen Gloria, responsoriesalmen, Halleluja med vers före evangeliet, Sanctus, anamnesacklamationen och sången efter kommunionen,

b) medan andra, som ingångs-, offertorie-, brödsbrytelse- (Agnus Dei) och kommuniångerna, beledsagar en rit.

Sättet att framföra de olika texterna

38. Vid de texter som skall framföras högt och tydligt av präst, av assistent eller av alla, skall framförandet motsvara textens art, vare sig det rör sig om en läsning, en bön, en uppmaning, en acklamation eller en sång. Det skall likaså svara mot den form av mässa man firar och mot dess grad av högtidlighet. Likaså måste man ta hänsyn till respektive språks karaktär och vad som passar respektive folk.

I följande rubriker och normer skall därför orden ”läsa”, ”framföra” och ”utföra” från fall till fall tolkas antingen som sång eller som läsning, med tillämpning av de nyss nämnda principerna.

Sångens betydelse

39. Aposteln uppmanar de troende som samlas i väntan på Herrens ankomst att sjunga psalmer, hymner och andliga lovsånger tillsammans (jfr Kol 3:16). Sången är nämligen ett tecken på hjärtats glädje (jfr Apg 2:46). Den helige Augustinus säger med rätta: ”Den som älskar han sjunger”, och ett gammalt talesätt lyder: ”Väl sjunget är dubbelt bedit.”

40. Man skall alltså ofta använda sig av sång i mässan men ta hänsyn till respektive folks mentalitet och respektive församlings förmåga. Även om det inte alltid är nödvändigt att sjunga de texter som i och för sig är avsedda att sjungas, t.ex. i vardagsmässor, måste man verkligen se till att sång inte saknas i de gudstjänster som firas på sön- och helgdagar.

När man väljer vad man skall sjunga skall man emellertid prioritera de

sångpartier som är viktigast, i synnerhet dem som är tänkta att sjungas av präst eller diakon eller lektor med svar från församlingen eller att sjungas gemensamt av prästen och församlingen.

41. Främsta platsen har – med beaktande av övriga synpunkter – den gregorianska sången, som ju på ett särskilt sätt tillhör den romerska liturgin. Andra former av sakral musik, särskilt polyfoni, utesluts ingalunda, såvitt de överensstämmer med liturgins anda och främjar alla troendes aktiva deltagande i liturgin.

Eftersom det blir allt vanligare att troende av olika nationalitet samlas, är det önskvärt att de kan sjunga åtminstone några partier av mässans ordinarium på latin, särskilt då trosbekännelsen och Herrens bön till de enklare melodierna.

Gester och kroppsställningar

42. Prästens, diakonens, ministranternas och församlingens gester och kroppsställningar skall syfta till att hela gudstjänsten utstrålar skönhet och ädel enkelhet, att dess olika delars sanna och fulla betydelse kommer i dagen och att allas deltagande främjas.

Man skall beakta det som bestämts av den romerska ritens liturgiska lag och beprövade praxis och det som bidrar till Guds folks gemensamma andliga väl – mer än sin personliga smak eller sitt godtycke. Att hela församlingen intar samma yttre hållning är ett tecken på dess gemenskap och enhet. Det uttrycker och främjar en andlig hållning hos dem som deltar.

43. De troende står upp när ingångssången börjar eller prästen går mot altaret, fram till och med kollektbönen, vidare när Halleluja sjungs före evangeliet, under evangelieläsningen, trosbekännelsen och kyrkans allmänna förbön samt från och med inledningen ("Bed ...") före bönen över offergåvorna till mässans slut, förutom vid de moment som nedan anges. De sitter ner under de läsningar som föregår evangeliet, under responsoriepsalmen, predikan och offertoriet samt – om man så vill – medan man iakttar helig tystnad efter kommunionen. Om de inte är förhindrade för sin hälsas skull, om det finns plats och antalet närvarande inte är för stort eller om de inte hindras av något annat förnuftigt skäl, knäfaller de vid konsekrationen. De som inte faller på knä vid konsekrationen gör en djup bugning då prästen knäböjer

efter konsekrationen. Biskopskonferenserna kan med rättsliga föreskrifter anpassa de gester och kroppsställningar som anges i den romerska mässordningen efter vad som passar respektive folks traditioner. Man skall se till att dessa överensstämmer med innebörden i och meningen med varje beståndsdel av gudstjänsten. Det är lovvärt att bibehålla bruket att församlingen knäböjer efter acklamationen Sanctus till och med slutet av den eukaristiska bönen.

För att gester och kroppsställningar skall bli enhetliga i respektive gudstjänst bör de troende följa de uppmaningar som diakonen, prästen eller någon annan kyrkotjänare riktar till dem under mässan.

44. Till gesterna räknas också vissa handlingar och processioner – som att prästen går mot altaret, att gåvorna bärs fram och att de troende går fram till kommunionen. Dessa handlingar skall utföras värdigt med tillhörande sånger, på det sätt som är föreskrivet för var och en av dem.

Tystnad

45. När så skall ske iakttar man helig tystnad som en del av gudstjänsten. Tystnadens mening beror på när i mässan den iakttas. Var och en samlar sig före syndabekännelsen och efter uppmaningen till bön före orationerna, efter läsningen och predikan mediterar man kort över vad man har hört, och efter kommunionen ger tystnaden tillfälle till inre bön och tacksägelse.

Redan före gudstjänsten iakttas lämpligen tystnad i kyrkan, i sakristian och på närbelägna platser, så att alla andäktigt och på rätt sätt kan förbereda sig för firandet av de heliga mysterierna.

Mässans enskilda delar

A. Inledning

46. Det som föregår ordets liturgi, dvs. ingångssången, den inledande hälsningen, syndabekännelsen, *Kyrie, Gloria* och kollektpönen, har karaktären av inledning och förberedelse.

Syftet med dessa moment är att sluta samman de troende som samlats till gemenskap och bereda dem att lyssna till Guds ord och värdigt fira eukaristin.

I vissa gudstjänster som i enlighet med de liturgiska böckernas föreskrifter knyts samman med mässan utelämnar man de inledande riterna eller utför dem på särskilt sätt.

Introitus - ingångssången

47. När folket har samlats och prästen går in tillsammans med diakonen och assistenterna, tar man upp ingångssången (*introitus*). Dess syfte är att inleda mässan, skapa enhet bland de församlade, leda dem in i kyrkoårstidens eller den aktuella liturgiska högtidens mysterium och beledsaga prästernas och assistenternas procession.

48. Ingångssången framförs växelvis av kören och församlingen, av kantorn och församlingen, av enbart församlingen eller av enbart kören. Man kan använda sig antingen av den antifon med psalm som finns i *Graduale Romanum* eller *Graduale simplex* eller av någon annan sång som överensstämmer med gudstjänstens och den innevarande dagens eller kyrkoårstidens karaktär och vars text är godkänd av biskopskonferensen.

Om man inte sjunger någon ingångssång, läses den antifon som finns angiven i missalet, antingen av församlingen eller en del av den, av lektorn eller också av prästen själv efter den inledande hälsningen. Prästen kan också utforma den som en del av den inledande förklaringen (jfr n. 31).

Hälsandet av altaret och församlingen

49. När prästen, diakonerna och assistenterna kommit fram till altaret hälsar de detta med en djup bugning. För att uttrycka vördnad kysser prästen och diakonen själva altaret. Prästen kan incensera det.

50. När ingångssången är slut ställer sig prästen vid sin stol och gör korstecknet tillsammans med hela församlingen. Sedan hälsar prästen församlingen och förkunnar därmed Herrens närvaro. Denna hälsning och folkets svar uttrycker det mysterium som ligger i att kyrkan församlas.

Efter hälsningen kan prästen eller någon lämplig assistent med några kortfattade ord föra församlingen in i dagens mässa.

Botakten

51. Sedan uppmanar prästen till en akt av bot som alla efter en kort stunds tystnad utför tillsammans i form av en allmän syndabekännelse. Den avslutas med prästens avlösning, som emellertid inte har den verkan som absolutionen i botens och försoningens sakrament har.

På söndagar, framför allt under påsktiden, kan ibland vigvatten välsignas och bestänkning med vigvatten till åminnelse av dopet äga rum i stället för den vanliga botakten.

Kyrie, eleison

52. Efter botakten beds alltid *Kyrie, eleison* (Herre, förbarma dig), om inte denna invokation ingått redan i syndabekännelsen. Eftersom församlingen här ropar till Herren och bönfäller honom om barmhärtighet, utförs *Kyrie* normalt av alla, varvid folket och kören eller kantorn utför sina respektive partier.

Varje acklamation utförs normalt två gånger. Det är dock inte uteslutet att beroende på respektive språks egenart, musikens krav eller omständigheterna upprepa den flera gånger. Om *Kyrie* beds som en del av botakten skjuter man in korta "troper" mellan invokationerna.

Gloria in excelsis

53. *Gloria* är en urgammal och vördnadsbjudande hymn med vilken kyrkan, församlad i den helige Ande, ärar och bönfäller Gud Fadern och Lammet. Den sjungs antingen gemensamt av hela församlingen, i växelsång mellan kör och församling eller av kören ensam. Om den inte sjungs läses den av alla, unisont eller växelvis.

Gloria sjungs eller läses på söndagar, utom under advent och fastan, vidare vid högtider och fester, men också vid särskilda högtidliga tillfällen.

Kollektbönen

54. Därefter uppmanar prästen folket att be. Alla iakttar tillsammans med prästen en kort stunds tystnad för att bli medvetna om att de befinner sig inför Gud och för att kunna frambära sina egna angelägenheter inför honom. Så ber prästen den bön som kallas kollektbönen. Den ger uttryck åt den aktuella mässans karaktär. I kollektbönen riktas genom prästens mun allas bön till Gud Fadern, genom Jesus Kristus, i den helige Ande. Kollektbönen har den långa avslutningen, nämligen:

– om den riktar sig till Fadern: "Genom din Son Jesus Kristus, vår Herre och Gud, som med dig, Fader, och den helige Ande lever och råder i evigheters evighet";

– om den riktar sig till Fadern men nämner Sonen i slutet: "Genom honom, din Son Jesus Kristus, vår Herre och Gud, som med dig, Fader, och den helige Ande lever och råder i evigheters evighet";

– om den riktar sig till Sonen: "Du som med Fadern och den helige Ande lever och råder i evigheters evighet".

Församlingen deltar i bönen, instämmer i den och gör den till sin genom acklamationen Amen. I mässan läses endast en kollektbön.

B. Ordets liturgi

55. Kärnan i ordets liturgi utgörs av skriftläsningar med sånger emellan. Den fortsätter och avslutas med predikan, trosbekännelsen och kyrkans allmänna förbön. I läsningarna, som utläggs i predikan, riktar Gud sitt ord till sitt folk. Han uppenbarar återlösningens mysterium och bjuder oss andlig föda. Kristus själv är genom sitt ord närvarande i de troendes mitt. Detta gudomliga ord gör församlingen till sitt genom sin sång, och den instämmer i det genom trosbekännelsen. Styrkt av ordet ber den i kyrkans allmänna förbön för hela kyrkans behov och för hela världens frälsning.

Tystnaden

56. Ordets liturgi skall firas på ett sådant sätt att den blir till gagn för meditationen. Därför måste man på allt sätt undvika jäkt som hindrar den inre samlingsen. Korta ögonblick av tystnad, anpassade till församlingen, kan mycket väl läggas in i ordets liturgi, så att den helige Ande därigenom kan verka så att Guds ord tas emot i hjärtat och svaret på detta ord kan

förberedas i bön. Sådana stunder av tystnad kan lämpligen iaktas efter den första och andra läsningen och sedan predikan hållits.

Läsningarna ur Bibeln

57. I läsningarna dukas Guds ords bord för de troende och Bibelns skattkammare öppnas för dem. Man skall hålla sig till gällande ordning för bibelläsningarna, varigenom enheten mellan Gamla och Nya testamentet och sammanhanget i frälsningshistorien belyses. Det är inte tillåtet att byta ut bibelläsningarna eller responsoriet, som innehåller Guds ord, mot andra, icke-bibliska texter.

58. Då mässan firas med församling framförs läsningarna alltid från ambonen.

59. Läsningarna är av tradition inte ledarens uppgift utan tillkommer assistenterna. Läsningarna skall alltså framföras av en lektor och evangeliet förkunnas av en diakon eller en annan präst. Om varken en diakon eller en annan präst är närvarande läses evangeliet av celebranten. Om en lämplig lektor också saknas läser den celebrerande prästen själv även de andra läsningarna.

60. Läsningen av evangeliet utgör höjdpunkten i ordets liturgi. Man skall visa evangeliet den allra största vördnad. Liturgin själv lär oss det genom att den utmärker evangeliet framför andra läsningar med speciella hedersbetygelser, både från den som har till uppgift att förkunna det och förbereder sig för det genom välsignelse och bön, och från de troende som genom sina acklamationer erkänner och bekänner att Kristus är närvarande i evangeliet och talar till oss genom det. De troende åhör evangeliet stående. Också evangelieboken blir föremål för hedersbetygelser.

Sångerna mellan läsningarna – responsoriepsalmen

61. Den första läsningen följs av en responsoriepsalm, som utgör en integrerad del av ordets liturgi. Den har stor liturgisk och pastoral betydelse, eftersom den gynnar betraktandet av Guds ord.

Responsoriepsalmen skall motsvara respektive läsning och hämtas vanligtvis ur lektionariet. Psalmisten eller psalmsångaren sjunger psalmen från ambonen eller annan lämplig plats, medan hela församlingen sitter och lyss-

nar. Vanligen deltar församlingen genom ett omkväde, om inte psalmens verser sjungs oavbrutet i en följd, dvs. utan omkväde. För att församlingen lättare skall kunna delta i den responsoriala psaltarsången erbjuds även några omkväden och psalmtexter för olika kyrkoårstider och olika kategorier av helgondagar. De kan alltid användas när psalmen sjungs i stället för den text som omedelbart motsvarar den första läsningen. Om psalmen inte kan sjungas skall den läsas på det sätt som bäst främjar betraktandet av Guds ord.

I stället för den psalm som anges i lektionariet kan man sjunga gradual-responsoriet ur *Graduale Romanum* eller den responsoriepsalm och hallelujavers som finns i *Graduale simplex*.

Acklamation före evangelieläsningen

62. Efter den läsning som omedelbart föregår evangeliet sjungs *Halleluja* med vers eller en annan sång enligt gällande föreskrifter, så som kyrkoårstiden kräver. Denna acklamation utgör en självständig rit eller akt då de troende tar emot och hälsar Herren som skall tala till dem genom evangeliet samt bekänner sin tro i sången. Den sjungs stående av alla under ledning av kören eller kantorn och upprepas om så är lämpligt; versen sjungs av kören eller kantorn.

a) *Halleluja* sjungs alltid utom under fastetiden. Versen som hör till hallelujasången hämtas från lektionariet eller gradualet.*

b) Under fastetiden sjungs i stället för *Halleluja* den vers före evangeliet som återfinns i lektionariet. Även en annan psalm eller *tractus* så som det återfinns i gradualet kan sjungas.

63. Då endast en läsning föregår evangeliet

a) kan man då *Halleluja* skall sjungas använda antingen en hallelujapsalm eller psalmen mellan läsningarna och *Halleluja* med tillhörande vers;

b) kan man då *Halleluja* inte skall sjungas använda antingen responsoriepsalmen och versen före evangeliet eller enbart responsoriepsalmen;

c) kan *Halleluja* respektive versen före evangeliet utelämnas om de inte sjungs.

64. Sekvensen, som förutom på påskdagen och pingstdagen inte är obligatorisk, sjungs före *Halleluja*.

* Enligt ordningen i Stockholms katolska stift: Om *Halleluja* resp. versen före evangeliet inte sjungs, skall de utelämnas.

Predikan – homilian

65. Predikan (homilian) är en del av liturgin och rekommenderas varmt, ty den är nödvändig för att ge näring åt det kristna livet. Den bör vara en förklaring antingen av någon del av läsningarna ur den heliga Skrift eller av en annan text i mässans ordinarium eller den mässa som gäller för den dag man firar. Predikan skall ta hänsyn till det mysterium som firas eller åhörarnas särskilda behov.

66. Predikan skall vanligtvis hållas av den celebrerande prästen själv eller den koncelebrant som uppgiften anförtros åt eller ibland, om så är lämpligt, även av diakonen, men aldrig av en lekman. I särskilda fall och på rimliga grunder kan predikan hållas även av en biskop eller en präst som är närvarande vid gudstjänsten utan att koncelebrera.

På söndagar och förpliktande helgdagar skall predikan hållas. Den får inte utan allvarliga skäl utelämnas i någon av de mässor som firas med församling. På andra dagar är den rekommenderad, framför allt under vardagarna i advent, fastetiden och påsktiden liksom på andra dagar och vid tillfällen då människor i större antal kommer till kyrkan. Man iakttar lämpligen en stunds tystnad efter predikan.

Trosbekännelsen

67. Trosbekännelsen syftar till att hela det församlade folket skall svara på Guds ord som har förkunnats i läsningarna ur Bibeln och utlagts i predikan. Syftet är också att man genom att framföra trosregeln enligt den för liturgin godkända formuleringen skall erinra sig och bekänna trons stora mysterier innan man firar dem i eukaristin.

68. Trosbekännelsen skall sjungas eller läsas av prästen och församlingen på söndagar och högtidsdagar; den kan också läsas på särskilda högtider.

Om den sjungs skall den påbörjas av prästen eller om så är lämpligt av kantorn eller kören; den sjungs av alla gemensamt eller av församlingen i växelsång med kören.

Om den inte sjungs skall den läsas av alla gemensamt eller av två körer som svarar varandra.

Kyrkans allmänna förbön

69. I kyrkans allmänna förbön eller de troendes bön besvarar folket så att säga Guds ord, som man tagit emot i tro. Församlingen fullgör den prästerliga uppgift den fått i dopet och bär fram böner åt Gud för allas frälsning. Denna bön bör normalt ingå i mässor med församling. Man ber för den heliga kyrkan, för dem som styr och leder oss, för dem som befinner sig i trångmål eller har särskilda behov av olika slag, för alla människor och slutligen för hela världens frälsning.

70. Ordningen för de böneintentioner som framförs är normalt följande:

- a) för kyrkans behov;
- b) för dem som styr samhället och för hela världens välgång och fred;
- c) för dem som befinner sig i olika svårigheter;
- d) för den lokala gemenskapen.

Vid särskilda tillfällen, som konfirmation, bröllop eller begravning kan ordningen för böneintentionerna ta större hänsyn till det man firar.

71. Det tillkommer den celebrerande prästen att leda bönen från sin stol. Han inleder den med en kort uppmaning i vilken han inbjuder de troende till bön, och han avslutar den med en bön. De intentioner som framförs skall utmärka sig för en nyktert omdömesgill frihet och knapphet och kortfattat formulering, så att de kan ge uttryck för hela församlingens bön.

Böneintentionerna skall läsas från ambonen eller annan lämplig plats av diakonen, kantorn, lektorn eller en lekman.

Församlingen uttrycker sin bön antingen genom en gemensam åkallan efter varje intention eller genom att be under tystnad.

C. Eukaristins liturgi

72. Vid den sista måltiden instiftade Kristus sitt påskoffer, den påskmåltid i vilken korsoffret ständigt på nytt görs närvarande i kyrkan då prästen som Herren Kristi representant utför samma handling som han utförde och uppdrog åt lärjungarna att upprepa till hans åminnelse.

Kristus tog nämligen brödet och kalken, tackade Gud, bröt brödet, gav brödet och kalken åt sina lärjungar och sade: "Tag och ät: detta är min kropp. Tag och drick: detta är mitt blods kalk. Gör detta till min åminnelse." Kyrkan

har fördenskull utformat eukaristins liturgi så att den motsvarar dessa Kristi ord och handlingar:

- a) Vid tillredelsen av offergåvorna bär man till altaret fram bröd och vin tillsammans med vatten, dvs. de element som Kristus tog i sina händer.
- b) I den eukaristiska bönen tackar man Gud för hela hans frälsningsverk, och de framburna gåvorna blir Kristi kropp och blod.
- c) Brytandet av ett och samma bröd uttrycker de troendes enhet, och genom kommunionen mottar de Herrens kropp och blod på samma sätt som apostlarna mottog dem ur Kristi egna händer.

Tillredelsen av offergåvorna

73. Som inledning till eukaristins liturgi bär man till altaret fram de gåvor som skall bli Kristi kropp och blod.

Först bereder man altaret, Herrens bord, centrum för hela den eukaristiska liturgin, genom att på altaret placera korporalet, purifikatoriet, kalken (om denna inte bereds på kredensbordet) och missalet.

Sedan bär man fram offergåvorna; bruket att låta de troende bära fram brödet och vinet är att rekommendera. Prästen eller diakonen tar emot gåvorna på lämplig plats för att sedan bära fram dem till altaret. Även om de troende inte som förr har med sig bröd och vin hemifrån har frambärandet av gåvorna behållit sitt värde och sin andliga betydelse.

Man kan också ta emot pengar eller andra gåvor till förmån för de fattiga eller kyrkan, som de troende medför eller som samlas in i kyrkan. De placeras på lämplig plats, dock inte på själva altaret.

74. Den procession under vilken offergåvorna bärs fram beledsagas av offertoriesången (jfr n. 37 b), som fortsätter åtminstone till dess att gåvorna har placerats på altaret. Denna sång skall framföras på samma sätt som ingångsången (jfr n. 48). Offertoriehandlingen kan alltid åtföljas av sång.

75. Bröd och vin placeras av prästen på altaret medan han läser de härför avsedda böner. Prästen kan incensera gåvorna på altaret, sedan korset och även själva altaret, som en symbol för hur kyrkans offer och hennes bön stiger upp som ett rökoffer inför Gud. Därefter kan prästen, på grund av sitt heliga ämbete, och församlingen, på grund av den värdighet den fått i dopet, incenseras av diakonen eller en annan assistent.

76. Därefter tvättar prästen sina händer vid altarets sida, en handling som symboliserar längtan efter inre rening.

Bönen över offergåvorna

77. När man har placerat gåvorna på altaret och utfört de handlingar som åtföljer denna akt, avslutas tillredelsen av offergåvorna med att prästen inbjuder alla att förena sig med honom i bön och läser bönen över offergåvorna. Denna bön leder vidare till den eukaristiska bönen.

I mässan läses endast en bön över offergåvorna. Denna har den korta avslutningen, dvs. "Genom Jesus Kristus, vår Herre" eller, om Sonen omnämns i slutet av bönen, "han som lever och råder i evighet".

Den eukaristiska bönen

78. Med den eukaristiska bönen, dvs. tacksägelse- och konsekrationensbönen, når hela mässan sitt centrum och sin höjdpunkt. Prästen uppmanar församlingen att upplyfta sina hjärtan till Herren i bön och tacksägelse, och han tar med sig folket i den bön han sedan riktar till Gud Fadern genom Jesus Kristus i hela församlingens namn. Meningen med denna bön är att förena hela församlingen med Kristus i lovprisning för Guds stora gärningar och i framförandet av offret.

79. Man kan urskilja följande huvudelement i den eukaristiska bönen:

- a) Tacksägelsen, som särskilt kommer till uttryck i prefationen: Prästen förhållig Gud Fadern i hela det heliga folkets namn och tackar honom för hans frälsningsverk eller för en viss aspekt av detta, alltefter kyrkoårets olika dagar, högtider eller perioder.
- b) Acklamationen: Hela församlingen förenar sig med de himmelska härskarorna och sjunger eller läser *Sanctus* (Helig). Denna acklamation, som utgör en del av själva den eukaristiska bönen, läses eller sjungs av folket tillsammans med prästen.
- c) Epiklesen: I särskilda åkallande böner ber kyrkan att de gåvor som människorna har framburit skall konsekreras, dvs. bli till Kristi kropp och blod, och att den rena offergåva som mottas i kommunionen skall bli till frälsning för dem som mottar den.
- d) Instiftelseberättelsen, konsekrationen: Genom Kristi ord och handlingar görs det offer som han själv instiftade vid den sista måltiden sakramentalt

närvarande – den offerhandling då han frambar sin kropp och sitt blod under brödets och vinets gestalter, gav dem åt sina apostlar att äta och dricka och gav apostlarna befallningen att i fortsättningen fira detta mysterium.

e) Anamnesen: Kyrkan fullgör det uppdrag hon fått av Kristus genom apostlarna och firar åminnelsen av Kristus själv, särskilt av hans saliga lidande, hans ärorika uppståndelse och hans uppstigande till himlen.

f) Framförandet: I just denna åminneseakt frambar kyrkan, särskilt den som vid det aktuella tillfället är församlad, det rena offret till Fadern i den helige Ande. Kyrkan vill att de troende inte bara skall frambara detta rena offer utan också lära sig att offra sig själva, så att de från dag till dag, genom Kristus, medlaren, blir alltmer ett med Gud och med varandra, så att Gud till sist blir allt i alla.

g) Förböner: Här kommer det till uttryck att eukaristin firas i förening med hela kyrkan, den i himlen såväl som den på jorden, och att offret sker för kyrkan och för alla dess medlemmar, både levande och döda, som alla är kallade att få del av återlösningen och frälsningen – den som blivit deras genom Kristi kropp och blod.

h) Den avslutande doxologin: Här kommer förhålligandet av Gud till uttryck. Detta bekräftas och avslutas med församlingens acklamation Amen.

Kommunionriten

80. Eftersom eukaristin är en påskmåltid bör de troende efter tillbörlig förberedelse ta emot Herrens kropp och blod som andlig föda, i enlighet med hans uppmaning. Brödsbrytelsen och andra handlingar genom vilka de troende förbereds för kommunionen, tjänar just detta syfte.

Herrens bön

81. Här ber men om det dagliga brödet – härmed avses för de kristna även det eukaristiska brödet – samt om rening från synder, så att kommunionen verkligen kommer att innebära att det heliga ges åt de heliga. Prästen uppmanar till bön, och hela församlingen ber Herrens bön tillsammans med honom. Prästen ensam tillfogar embolismen, som församlingen avslutas med doxologin. Embolismen, som knyter an till sista ledet i Herrens bön, är en bön för hela församlingen om befrielse från det onda.

Den inledande uppmaningen, själva embolismen och den avslutande doxologin sjungs eller läses högt.

Fridshälsningen

82. Därpå följer fridshälsningen. De troende ber om frid och om kyrkans och hela mänsklighetens enhet, och de uttrycker innan de delar ett och samma bröd, sin inbördes kärlek. Sättet att utföra fridshälsningen skall bestämmas av biskopskonferenserna, alltefter respektive folks mentalitet och sedvänjor. Det är lämpligt att var och en på ett diskret sätt ger fridshälsningen endast åt dem som står närmast.

Brödsbrytelsen

83. Prästen bryter det eukaristiska brödet. Kristus bröt brödet vid den sista måltiden, och brödsbrytelsen gav i apostolisk tid hela eukaristifirandet dess namn. Denna rit uttrycker att vi, fastän vi är många, blir en enda kropp genom vår gemensamma delaktighet i det enda brödet, livets bröd, som är Kristus, den korsfäste och uppståndne (jfr 1 Kor 10:17). Brödsbrytelsen påbörjas efter det att fridshälsningen utväxlats och sker med tillbörlig vördnad. Den skall inte i onödan dra ut på tiden och inte heller tillskrivas överdriven betydelse. Endast biskopen, prästen eller diakonen får bryta brödet.

Medan prästen bryter brödet och lägger ett stycke av hostian i kalken sjungs normalt invokationen "Guds lamm" av kören eller kantorn, och församlingen svarar. Denna invokation kan upprepas så många gånger det behövs för att beledsaga hela brödsbrytelsen. Sista gången avslutas den med orden "giv oss din frid".

Kommunionen

84. I tyst bön förbereder sig prästen för att kunna ta emot Kristi kropp och blod på ett fruktbärande sätt. Även församlingen ber i tystnad.

Sedan håller prästen det eukaristiska brödet, som församlingen skall ta emot i kommunionen, över patenen eller kalken och visar det för de troende. Han inbjuder dem till Kristi måltid, och tillsammans med församlingen utför han en akt av ödmjukhet genom att upprepa evangeliets ord: "Herre, jag är icke värdig ..."

85. Det är synnerligen önskvärt att de troende får ta emot hostior som konsekurerats i pågående mässa – liksom prästen är förpliktad att kommunicera av den hostia han just har konsekurerat – och att de i de fall som förutses får ta emot kalken (jfr n. 283), så att kommunionen även i de yttre tecknen framstår

som ett deltagande i det offer som firas.

86. Medan prästen tar emot sakramentet påbörjar man kommuniionsången, vars funktion är att genom rösternas samklang uttrycka den andliga gemenskapen mellan kommunikanterna, ge uttryck åt hjärtas glädje och göra processionen fram till kommunionen mer gemenskapspräglad. Sången fortsätter så länge som sakramentet delas ut till de troende. Om en lovsång efter kommunionen förekommer, upphör kommuniionsången innan denna lovsång skall börja.

Man skall se till att också sångarna utan svårighet kan kommunicera.

87. Man kan använda antifonen i *Graduale Romanum*, med eller utan åtföljande psalm, eller antifon eller psalm ur *Graduale simplex*, eller någon annan lämplig sång vars text godkänts av biskopskonferensen. Sången framförs antingen av kören ensam eller av kören eller kantorn tillsammans med församlingen.

Om sång inte förekommer läses den antifon som anges i missalet, antingen av hela församlingen eller av en del av den eller av en lektor eller av prästen själv; prästen läser den i så fall efter det att han själv kommunicerat och innan han delar ut kommunionen till församlingen.

88. När kommunionutdelningen är avslutad kan prästen och församlingen, om man så önskar, be tyst under en kort stund. Om man så vill kan också hela församlingen sjunga en psaltarpsalm, en annan lovsång eller en hymn.

89. För att fullborda Guds folks bön och avsluta hela kommuniondelen av mässan ber prästen i bönen efter kommunionen att det mysterium man just har firat skall bära frukt. I mässan läses endast en bön efter kommunionen. Den har den korta avslutningen, dvs.

– "Genom Jesus Kristus, vår Herre", om den riktas till Fadern;

– "han som lever och råder i evighet", om den riktas till Fadern men Sonen nämns i slutet av bönen;

– "du som lever och råder i evighet", om den riktas till Sonen. Församlingen gör bönen till sin egen genom acklamationen *Amen*.

D. Avslutning

90. Avslutningen innehåller:

- a) korta kungörelser, om så behövs;
- b) avskedshälsningen och prästens välsignelse, som vissa dagar och vid vissa tillfällen är längre och mer innehållsrik genom att den antar formen av en bön över folket eller en annan högtidligare välsignelseformel;
- c) diakonens eller prästens utsändande av församlingen, för att var och en skall kunna återvända till sitt och därvid lova och prisa Gud;
- d) prästens och diakonens altarkyss åtföljd av prästens, diakonens och andra assistenters djupa bugning inför altaret.

Uppgifter och tjänster i mässan

91. Firandet av eukaristin är Kristi och kyrkans handling. Det är "enhetens mysterium", ty här samlas det heliga folket, förenat och ordnat under biskopens ledning. Därför rör det hela kyrkans kropp, det uppenbarar den och berör den; de enskilda medlemmarna av denna kropp deltar i det på olika sätt, alltefter deras vinning, uppgifter och aktiva handlande. Så klargör det kristna folket, "det utvalda folket, det kungliga prästerskapet, det heliga folket, egendomsfolket", sin väl sammanhållna och hierarkiska struktur. Därför gör alla – vigda ämbetsbärare eller lekmän – när de utövar sin funktion göra *allt* det och *endast* det som är deras uppgift.

Ämbetsbärarnas uppdrag och tjänster

92–94. [Om biskop, präst och diakon]

Guds folks ämbete och uppdrag

95. I mässan framträder de troende som ett heligt folk, ett folk som Gud har förvärvat åt sig, och som ett kungligt prästerskap som skall tacka Gud och frambära sitt offer, inte bara genom prästen utan tillsammans med honom, och lära sig att bära fram sig själva som ett offer.

De skall bemöda sig om att låta detta komma till uttryck genom en djup fromhet och genom att visa kärlek till de bröder och systrar som deltar i samma gudstjänst.

De skall därför undvika allt slags individualism och splittring. De bör alltid komma ihåg att de har en och samma Fader i himlen och att de därför är varandras bröder och systrar.

96. De byggs upp till en enda kropp, både när de lyssnar till Guds ord och när de utför vad som tillkommer dem i bön och sång och framför allt när de gemensamt frambär det eukaristiska offret och gemensamt får del av gåvorna på Herrens bord. Denna enhet får ett skönt uttryck när de troende utför samma åtbörder och intar samma yttre hållning i gudstjänsten.

97. De troende bör med glädje ställa sig till Guds folks förfogande varje gång de blir ombedda att utföra en särskild tjänst i mässan.

Särskilda tjänster

Tjänsten som akolyt och lektor med kyrkligt uppdrag

98. Akolytens uppgift är att tjäna vid altaret och att assistera prästen och diakonen. Särskilt har han att bereda altaret och de heliga kärnen och att som extra medhjälpare dela ut kommunionen till de troende.

Akolyten har sina egna uppgifter vid altartjänsten (jfr nn. 187–193), som han själv skall utföra.

99. Lektorns uppgift är att framföra alla läsningar ur Bibeln förutom evangeliet. Han kan också läsa upp böneämnena i kyrkans allmänna förbön och, om det inte finns någon psalmist, läsa psalmen mellan läsningarna.

Lektorn har sin egen uppgift i mässliturgin (jfr nn. 194–198), som han själv skall utföra även om vigda ämbetsbärare är närvarande.

Övriga tjänster

100. Om det inte finns någon akolyt med kyrkligt uppdrag kan lekmanna-assistenterna få uppdraget att assistera prästen och diakonen. De har hand om processionskors, ljus, rökelsekar, bröd, vin och vatten och kan också som extraordinarie kommunionutdelare dela ut den heliga kommunionen.

101. Om det inte finns en lektor med kyrkligt uppdrag skall andra lekmän få uppdraget att framföra läsningarna ur Bibeln. För att de troende när de lyssnar till läsningarna ur Guds ord skall fyllas av varm och levande kärlek till den heliga Skrift måste de som utför lektorns uppgift verkligen vara lämpliga och omsorgsfullt utbildas för uppgiften.

102. Psalmisten har att sjunga den psalm eller annan sång ur Bibeln som har sin plats mellan läsningarna. För att väl fullgöra sin uppgift måste psalmisten behärska konsten att psalmodiera, äga en god diktion och ha god sångförmåga.

103. Bland de troende har kören, *schola cantorum*, en speciell liturgisk funktion. Den har ansvar för att värdigt framföra de partier som, alltefter sångernas olika art, faller på dess lott, och den skall genom sin sång främja de troendes aktiva deltagande. Det som här sägs om kören gäller också om övriga musiker, särskilt organisten.

104. Det bör finnas en körledare eller kantor som leder och stöder folkets sång. I körens frånvaro tillkommer det kantorn att leda de sånger i vilka folket skall delta.

105. En liturgisk uppgift har också

a) sakristanen, som omsorgsfullt skall förbereda de liturgiska böckerna, skrudarna och annat som behövs för att fira mässan;

b) kommentatorn, som ger de troende vissa förklaringar och uppmaningar för att introducera dem i mässan och göra det lättare för dem att förstå den. Kommentatorns anvisningar måste vara noggrant förberedda, enkla och klara. Kommentatorn står på lämplig plats, väl synlig för de troende, men inte vid ambonen;

c) de som tar upp kollekt;

d) kyrkvårdar, som – om det är lokal sed – tar emot gudstjänstdeltagarna vid kyrkporten, visar dem till lämpliga platser och ordnar de processioner i vilka församlingen skall delta.

106. Det är, särskilt i katedraler och större kyrkor, bra om det finns en lämplig assistent eller ceremonimästare som sörjer för att gudstjänsterna är väl förberedda och att de genomförs med skönhet, ordning och fromhet av präster och assistenter.

107. Alla de liturgiska uppgifter som inte tillkommer prästen eller diakonen och som omtalats ovan (nn. 100–106) kan av församlingens kyrkoherde eller kyrkans rektor anförtros också åt lekmän, genom en liturgisk välsignelse eller en utnämning som gäller för en viss tidsperiod. När det gäller uppdraget att tjäna vid altaret skall de bestämmelser iakttas som utfärdats av biskopen för hans stift.

Fördelningen av uppgifter och gudstjänstens förberedelse

108. En och samma präst skall alltid till alla delar utföra ledningsuppgiften i mässan, med undantag av det som gäller då en biskop är närvarande (jfr n. 92).

109. Om flera personer som är kompetenta att utföra samma tjänst är närvarande samtidigt, är det inget som hindrar att de fördelar uppdraget sinsemellan och utför olika delar av det. En diakon kan exempelvis ha hand om de

sjungna partierna medan en annan tjänar vid altaret. Det är absolut inte lämpligt att flera personer delar upp ett och samma element av liturgin sinsemellan, så att till exempel samma läsning läses av två personer, den ene efter den andre – utom när det gäller Herrens lidandes historia.

110. Om bara en assistent är närvarande i en mässa som firas med församling kan han utföra flera uppgifter.

111. Den praktiska förberedelsen för varje gudstjänst skall ske i enlighet med de liturgiska böckerna i gott samförstånd mellan de berörda, både vad ceremoniernas utformning, hänsynstagandet till pastorala behov och den musikaliska utformningen beträffar, under kyrkoherdens eller kyrkans rektors överinseende. Man bör också lyssna till de troendes råd i frågor som direkt rör dem. Den präst som leder gudstjänsten har alltid rätt att bestämma om det som tillkommer honom.

Kyrkans inredning och prydnad för firandet av eukaristin

Ambonen

309. Guds ords värdighet kräver att det i kyrkan finns en plats som är väl lämpad för förkunnelsen av detta ord och mot vilken de troendes uppmärksamhet spontant riktas under ordets liturgi.

Normalt skall denna plats vara en permanent ambon och inte bara en flyttbar läspulpet. Ambonen skall placeras med hänsyn tagen till hela kyrkorummets struktur, och den skall ha en sådan plats att de troende utan svårighet kan se och höra dem som läser och predikar vid ambonen.

Ambonen är reserverad för läsningarna, responsoriepsalmen och påskens *Exsultet*; vid ambonen kan också predikan och kyrkans allmänna förbön äga rum. Ambonens värdighet kräver att endast den som utför ordets tjänst använder sig av den.

En ny ambon bör välsignas enligt den rit som föreligger i det romerska ritualet innan den tas i bruk för sitt liturgiska ändamål.

Körens och orgelns resp. andra musikinstrumenters placering

312. Alltefter respektive kyrkas arkitektoniska utformning skall man placera kören så att det klart framgår vad den är: en del av den gudstjänstfirande församlingen som har en speciell uppgift. Kören skall placeras så att den utan svårighet kan fullgöra sin liturgiska uppgift. Var och en av körmedlemmarna skall också kunna delta i mässan helt och fullt, dvs. lätt kunna ta emot kommunionen.

313. Orgeln och andra för gudstjänstbruk godtagna musikinstrument skall placeras på ett sådant sätt att de kan understödja såväl församlingens som körens sång och så att de, vid rent instrumentalspel, kan höras väl av alla. Innan orgeln tas i bruk för sitt liturgiska ändamål bör den välsignas enligt den ordning som finns i det romerska ritualet.

Under adventstiden skall orgeln användas på det återhållsamma sätt som motsvarar denna kyrkoårstids karaktär; man skall inte ta ut hela glädjen över Herrens födelse i förskott.

Under fastetiden får orgeln och andra instrument endast användas för att ackompanjera sång. Undantag från denna regel är söndagen *Lætare* (fjärde söndagen i fastan), högtider och fester.

Valet av mässa och delar av mässa

Sånger

366. De sånger som återfinns i mässans ordinarium, t.ex. *Agnus Dei*, får inte bytas ut mot andra sånger.

367. Vid valet av sånger mellan läsningarna, ingångs-, offertorie- och komunionsånger följer man anvisningarna för dessa (jfr nn. 40-41, 47-48, 74, 87-88).